

Naopak další učitelé častěji uváděný cíl ukázat žákům význam dobrého ovládní českého jazyka v každodenním životě již má přímý vztah k vymezení konceptu čtenářské gramotnosti.¹⁸

3.3.2 Průběh vyučovací hodiny

Dovednost učitelů a žáků formulovat čtenářské cíle vyučovací hodiny tak, aby jim žáci správně porozuměli a zároveň byli schopni vyhodnotit, nakolik těchto cílů dosáhli, je důležitým aspektem kvality vyučovací hodiny, který však není plně sledován ani v hodinách českého jazyka a literatury (viz tabulka č. 2). Ještě méně častá byla praxe, kdy by žák sám plánoval své čtenářské cíle a vyhodnotil, do jaké míry jich dosáhl, případně uvedl, co mu k jejich dosažení pomohlo. Zde lze vnímat významné příležitosti pro posilování hlubšího porozumění žáků možnostem, které jsou spojeny s různými čtenářskými strategiemi. Tabulka č. 2 dále dokládá, že stanovování čtenářských cílů se neomezuje pouze na vyučovací hodiny českého jazyka a literatury a cizích jazyků, ale že čtenářské cíle jsou relevantní a byly zaznamenány také v dalších předmětech vyučovaných na středních školách, a to včetně matematiky a přírodovědných předmětů (v nich byly čtenářské cíle vyučovací hodiny stanoveny méně často). V tomto kontextu lze vnímat nejen výhody, ale také další příležitosti spojené s koordinovaným přístupem k rozvoji čtenářské gramotnosti napříč předměty.

TABULKA 2 | Práce učitelů a žáků s čtenářskými cíli ve vyučovací hodině (podíl navštívených hodin s výskytem hodnoceného jevu v rámci tematické inspekční činnosti)

Hodnocený jev	ČJL	Cizí jazyk	M, PŘ	SPOL	ODB	Všechny předměty
Učitel formuluje cíle jako činnosti čtenáře, co bude žák umět jako čtenář.	67 %	52 %	27 %	38 %	44 %	48 %
Učitel seznámí žáky se čtenářskými cíli práce na začátku či v průběhu hodiny.	77 %	70 %	34 %	53 %	55 %	60 %
Učitel zařadí, aby žáci čtenářským cílům rozuměli.	68 %	53 %	35 %	49 %	51 %	53 %
Žáci plánují svoje cíle v oblasti čtenářské gramotnosti.	10 %	2 %	0 %	2 %	3 %	4 %
Učitel nechává žáky vyhodnotit, nakolik čtenářských cílů dosáhli.	33 %	22 %	14 %	17 %	29 %	24 %
Žáci reflektují a hodnotí svoje čtenářské dovednosti, dosahování čtenářských cílů.	18 %	11 %	2 %	9 %	9 %	11 %
Učitel nechává žáky uvést, co jim pomohlo v učení k dosažení čtenářských cílů.	23 %	7 %	5 %	10 %	10 %	12 %

Pozn.: V této tabulce i v tabulkách dále jsou využívány zkratky – ČJL – český jazyk a literatura; M, PŘ – matematika a přírodovědné předměty; SPOL – společenskovední předměty; ODB – odborné předměty.

Dalším z aspektů kvality vyučovací hodiny je míra očekávání učitelů týkající se znalostí a dovedností žáků. Především vysoká očekávání a vnímání možnosti dosažení pokroku žáka činností (podporou) učitele jsou považovány za okolnosti příznivé pro dosahování lepších vzdělávacích výsledků žáků. Tabulka č. 3 ukazuje, že vysoká čtenářská očekávání a vlastní důvěra v to, že žáci tato očekávání naplní, byla zaznamenána ve více než polovině navštívených vyučovacích hodin, a častý se tak jeví i opačný přístup učitelů založený na vzdělávací strategii nízkých očekávání vůči žákům. V tomto kontextu ale není příznivé, že podpora učitelů poskytovaná žákům s nižší úrovní čtenářské gramotnosti byla v navštívených hodinách pozorována méně často. Vysoká čtenářská očekávání a podpora poskytovaná žákům byla zaznamenána v různých předmětech, nejméně často v hodinách matematiky a přírodovědných předmětů.

TABULKA 3 | Podpora učitele vztahující se k rozvoji čtenářské gramotnosti žáků ve vyučovací hodině (podíl navštívených hodin s výskytem hodnoceného jevu v rámci tematické inspekční činnosti)

Hodnocený jev	ČJL	Cizí jazyk	M, PŘ	SPOL	ODB	Všechny předměty
Učitel dává žákům najevo vysoká očekávání a zřetelně vyjadřuje důvěru, že náročných čtenářských cílů dosáhnou.	73 %	57 %	37 %	56 %	47 %	56 %
Učitel v hodině dává najevo respekt k žákovu čtenářskému úsilí a k jeho porozumění textu.	82 %	76 %	34 %	66 %	59 %	65 %
Učitel poskytuje každému žákovi, jehož vztah ke čtení, vytrvalost a odolnost jsou nízké, účinnou podporu.	35 %	41 %	13 %	24 %	27 %	29 %

¹⁸ Tento cíl výuky českého jazyka a literatury uvedlo 25 % učitelů.